

فرماندهی معظم کل قوا: «به مرور فهمیدند که نمی‌شود ملت ایران و انقلاب اسلامی را با این توطئه‌ها و کارها شکست داد. این تجربه، موجب شده است که روش‌های خودشان را پیچیده‌تر کنند. به همان نسبتی که آنها روش‌ها را پیچیده‌تر می‌کنند، ملت ایران هم بایستی هوشیاریش را بیشتر کند.» (۱۳۷۶/۰۹/۰۵)

الگوی تهدیدشناسی از منظر مقام معظم رهبری

مصطفی ساوه‌درودی^۱، مهدی اسمعیلی^۲، دانیال حیدری^۳

تاریخ دریافت: ۹۴/۶/۲۳

تاریخ پذیرش: ۹۵/۲/۲۶

چکیده

این مقاله در مقام پاسخ به این پرسش که بازخوانی تهدیدها در اندیشه مقام معظم رهبری چگونه است؟ تلاش دارد با احصای شاخص‌های شناخت تهدید این مهم را مورد توجه قرار دهد. نوع تحقیق توصیفی و از روش تحلیل محتوا با استناد به فرمایش‌ها، تائید و فرمان‌های مقام معظم رهبری استفاده شده است. نتایج حاصله از بررسی‌ها حاکی از آن است که شناخت تهدیدها از منظر معظم‌له دارای دو حوزه درونی و بیرونی است. حوزه درونی به ابعاد فردی و سازمانی و حوزه بیرونی به ابعاد منطقه‌ای و بین‌المللی تقسیم می‌شوند. مؤلفه‌های فردی شناخت تهدیدها را بایدها، نبایدها و بصیرت و مؤلفه‌های سازمانی را الزام‌ها، اولویت‌ها و امکانات (ظرفیت‌ها) تشکیل می‌دهند. در بحث منطقه‌ای نیز جاناتاب‌گیری از مسائل منطقه و نگاه هوشمندانه و حکیمانه به پیرامون و در حوزه بین‌الملل شناخت استکبار، تأمل در واقعیات و استفاده از ظرفیت‌های جهانی از مؤلفه‌های تشکیل‌دهنده این دو بُعد بیرونی از شناخت تهدیدها هستند. نقطه کانونی و محور تمامی این مؤلفه‌ها، شاخص مهم شناخت است که تأکید مقام معظم رهبری بر موضوع شناخت در حوزه درونی و به‌طور انحصار شناخت سازمانی و پس از آن، شناخت فردی است.

واژگان کلیدی: تهدید، تهدیدهای داخلی، تهدیدهای خارجی، مقام معظم رهبری.

۱. دکترای علوم سیاسی و عضو هیئت علمی دانشکده فارابی - mo_deroudi@yahoo.com

۲. کارشناس ارشد اطلاعات و مدرس دانشکده فارابی - smaail.m@chmail.ir

۳. کارشناس ارشد اطلاعات و مدرس دانشکده فارابی - denial.haydari92@gmail.com

۱. کلیات

از چالش‌های اساسی فراروی امنیت، موضوع تهدیدهاست. البته صرف پرداختن به تهدیدها دغدغه اصلی محسوب نمی‌شود، بلکه شناخت تهدیدها در زمان مناسب موضوعی مهم در این رابطه است؛ چراکه در جهان مادی امروز و باوجود جهان‌بینی‌های مادی، امکان ندارد جهان‌بینی توحیدی و مشی معنوی، دشمن نداشته باشد. همیشه در دنیا، بین ماده‌پرستان و خداپرستان، جنگ و ستیز بوده است. آنان برای حفظ منافع پست و نامشروع مادی خود و سلطه بر منابع انسانی و ثروت‌های جهان، رو در روی خداپرستان که به دنبال هدف آباد کردن دنیا در سایه توحید، معنویت و عدالت هستند، می‌ایستند و دشمنی از همین تضاد اصولی و اساسی اعتقادی آغاز می‌شود. در این بین کسانی که در جبهه نظام توحیدی و معنوی در جهان قرار دارند، باید در شناخت تهدیدها و روش‌های دشمنی بصیرت کافی داشته باشند تا بتوانند به سمت هدف‌های متعالی خود حرکت نمایند. پیدایش انقلاب اسلامی ایران باعث ایجاد رویکرد و بیانی تازه در سطح جهان شد و این امر سبب شد تا قدرت‌های استکباری بین‌الملل به ایران به‌عنوان هدفی در جهت تضعیف و نابودی بنگرند. انقلاب اسلامی از زمان پیدایش تاکنون با تهدیدها و بحران‌های مختلف و خطرناکی روبه‌رو بوده که با تدابیر و هدایت‌های ارزنده بنیان‌گذار کبیر انقلاب اسلامی حضرت امام خمینی (ره) و در ادامه، رهبری حضرت آیت‌الله خامنه‌ای^{مدظله العالی}، خنثی و اکنون نظام ج.ا.ایران به‌عنوان پرچم‌دار انقلاب اسلامی در پرتو آموزه‌های دینی و قرآنی در برابر زیاده‌خواهی‌های نظام سلطه به‌عنوان شاخص کشورهای جهان شناخته می‌شود؛ بنابراین نظر به کارساز بودن اندیشه‌ها و آرای مقام معظم رهبری در حوزه تهدیدها، این مقاله در نظر دارد تا به بازخوانی تهدیدها در اندیشه مقام معظم رهبری حضرت امام خامنه‌ای بپردازد.

۱-۱. بیان مسئله

مسئله شناخت، رابطه تنگاتنگی با تاریخ اندیشه بشری دارد؛ در واقع هدف از تفکر، شناخت پدیده‌هاست. با وجود این، وجه مشترک، تمام تلاش اندیشمندان برای دستیابی به شناخت منجر به ارائه رویکردهای متنوعی شده که هر یک از زاویه‌ای خاص به موضوع نگریسته‌اند؛ به ویژه اگر موضوع شناخت، مباحث امنیتی و موضوع تهدید و شناسایی آن باشد که مسئله پیچیده‌تر خواهد شد. بیشتر تحقیق‌های انجام‌شده در مورد تهدیدها بر ابعاد، حوزه‌ها، تحولات مفهومی، روندها و ارزیابی نقش بازیگران متمرکز بوده است و در این میان به نظر می‌رسد بحث شناخت تهدیدها، کمتر مورد توجه قرار گرفته و تحقیقات انجام‌شده نیز همسنگ اهمیت مبانی معرفت‌شناسی این مقوله نیست. فهم مفهوم امنیت بدون شناخت و توجه صریح یا ضمنی به همزاد آن، یعنی تهدید، امکان‌پذیر نبوده و به تعبیر ماندل^۱، ایده تهدید در قلب تعریف امنیت قرار دارد و به مثابه محور بحث است (ماندل، ۱۳۷۷: ۵۲)؛ از این رو شناخت تهدید، مقوله‌ای است که از دیرباز ذهن رهبران واحدهای مختلف ملی را مشغول کرده است (تاجیک، ۱۳۷۹: ۲۰). دستورکار امنیت همواره ناظر بر شناسایی تهدیدها، ریشه‌ها، خاستگاه‌ها و نیز گونه‌شناسی، راه‌های خنثی نمودن و کمینه‌سازی آنها برای پیشینه‌سازی امنیت، آرامش و ثبات است. در همین رابطه، جمهوری اسلامی ایران با ظهور و معرفی آرمان‌های خود از ابتدای پیروزی انقلاب اسلامی تاکنون همواره مورد تهدیدهای مختلفی قرار داشته است که این موضوع، ضرورت انجام تحقیق‌های علمی و کاربردی در حوزه شناخت تهدید را تأیید می‌نماید. حوزه امنیت‌پژوهی در جامعه ایران از رهگذر رشد و توسعه‌ای که در ۱۵ سال گذشته یافته، شاهد نتایج ارزشمندی است که استمرار این طریق را تأیید می‌نماید، البته در این فضا ضرورت و امکان پرداختن به دیدگاه‌های بومی بیش‌ازپیش احساس می‌شود. در همین رابطه مقام معظم رهبری که همواره نگاه جامع و ویژه‌ای به

مسائل امنیتی دارند، تأکید فراوانی نیز بر بومی و اسلامی نمودن متون در حوزه‌های علوم انسانی داشته‌اند که توجه به این مهم، چراغ راه نظام ج.ا.ایران در شناخت و برخورد با تهدیدها بوده و خواهد بود؛ بنابراین به نظر می‌رسد بازخوانی تهدیدها با هدف شناخت و مقابله با آنها یکی از گمشده‌های مباحث مربوط به امنیت نظام مقدس ج.ا.ایران باشد که نویسندگان مقاله برانند تا با اتکا به اندیشه‌های مقام معظم رهبری این مهم را به‌عنوان مسئله تحقیق حاضر استخراج و ارائه نمایند.

۲-۱. اهمیت و ضرورت موضوع تحقیق

لازمه ایجاد و تأمین امنیت، شناسایی تهدیدها و پیچیدگی‌های آن در بخش‌های مختلف نظامی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در حوزه‌های مختلف است؛ زیرا بدون شناخت و یا شناخت نادرست از تهدیدها، نه تنها امنیت کاهش یافته و تأمین نمی‌گردد، بلکه زمینه‌ها و قابلیت‌های ملت، فرصت بروز و رشد نیافته و سرمایه‌ها نیز به هدر می‌رود. بررسی‌های انجام‌شده حاکی از آن است که بیشتر پژوهش‌های این حوزه بر مبنای دیدگاه و نظرات صاحب‌نظران غربی بوده که این مهم همسنگ با جامعه ایران و تهدیدهای متصور بر آن نیست؛ بنابراین از آنجاکه تحلیل تهدیدها نیازمند شناخت بوده و در صورت کسب شناخت واقعی است که می‌توان تهدیدها را به‌موقع شناسایی و تدبیر مناسب را برای مقابله و مدیریت آن اعمال نمود، چنانچه شناسایی تهدیدها به‌صورت واقعی انجام نشود، اشتباه و انحراف در امر تحلیل و برآوردها را در پی خواهد داشت که این وضعیت می‌تواند امنیت نظام را مورد هدف قرار دهد. البته بحث تهدیدشناسی در فضای عملیاتی بیش از آنکه متوجه پرسش‌های نظری باشد، نیازمند تعریف و ارائه شاخص‌هایی است که امکان سنجش تهدید و تعیین میزان شدت آن را ممکن سازد؛ بنابراین سنجش و تعیین شاخص‌هایی برای شناخت تهدیدها برای هر کشور، حیاتی

است که تلاش خواهد شد این موضوع در تحقیق حاضر مبتنی بر اندیشه‌های مقام معظم رهبری، شاخص‌سازی شود.

۱-۳. پیشینه تحقیق

به لحاظ نظری، کتاب‌های فراوانی در زمینه تهدیدها نوشته شده است، از جمله کتاب «کالبدشکافی تهدید» نوشته دکتر اصغر افتخاری که این کتاب در سه فصل به شناخت، سنجش و گونه‌شناسی تهدیدها به صورت نظری و با رسم نمودار و جدول پرداخته است. نقطه قوت این کتاب فهم خوبی است که از موضوع تهدید به دست می‌دهد، ولی فاقد موارد کاربردی در حوزه تهدیدشناسی است (افتخاری، ۱۳۸۵).

کتاب دیگر «تهدیدات امنیت ملی (شناخت و روش)» نوشته دکتر عبدا...خانی است که این کتاب نیز در دو فصل و سیزده گفتار شناخت‌شناسی و روش‌شناسی تهدیدهای امنیتی را به شکل نظری مورد بحث قرار داده است. تحلیل برخی روابط امنیتی حاکم بر کشور و به صورت موردی مسئله تهدید آمریکا و سایر مخالفان نظام جمهوری اسلامی ایران و متن ساده، صریح و روان از نقاط قوت این کتاب محسوب می‌گردد، اما وارد نشدن عمیق به موضوع تهدید را می‌توان خلأ این کتاب دانست (عبدا...خانی، ۱۳۸۷).

افزون بر این، مقاله‌ها و پژوهش‌های زیادی نیز در حوزه تهدیدهای امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران وجود دارد؛ اما هیچ‌کدام از آنها به طور مستقیم به اندیشه‌های مقام معظم رهبری نپرداخته‌اند از جمله این مقاله‌ها می‌توان به مقاله «تأثیر دیپلماسی عمومی آمریکا بر امنیت ج.ا.ایران» نوشته زهره پوستین‌چی و محمد بالازاده (۱۳۹۲) و مقاله «نقش اتاق‌های فکر آمریکا و انگلیس در ترویج راهبرد اسلام‌هراسی» نوشته هادی آجیلی و روح ا... قاسمی (بهار ۱۳۹۴) و مقاله «گروه‌های تکفیری؛ اهداف، ریشه‌ها و مقاصد در اندیشه رهبری» نوشته مصطفی ساوه‌درودی و علیرضا تنهایی (پاییز ۱۳۹۳) اشاره نمود. با وجود اینکه در تمام این مقاله‌ها مباحث کاربردی تهدید علیه ج.ا.ایران

مورد توجه قرار گرفته است، ولی به طور مشخص به اندیشه مقام معظم رهبری و موضوع تهدیدها و تقسیم‌بندی آن توجهی نشده است؛ بنابراین تمرکز مقاله حاضر از این منظر که به اندیشه مقام معظم رهبری در مورد مؤلفه‌ها و شاخص‌های شناخت تهدیدها علیه نظام ج.ا.ایران پرداخته، نوآوری محسوب می‌گردد.

۱-۴. پرسش تحقیق

ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های شناخت تهدیدها در اندیشه مقام معظم رهبری کدامند؟

۱-۵. روش‌شناسی تحقیق

۱-۵-۱. نوع تحقیق

این تحقیق از نوع توسعه‌ای - کاربردی است.

۱-۵-۲. روش تحقیق

نگارندگان در تهیه این مقاله از روش توصیفی - تحلیلی و روش تحلیل محتوا استفاده نموده‌اند.

۱-۵-۳. تحلیل محتوا

بررسی زبان به‌عنوان ابزار ارتباطات میان فردی یا میان گروهی انسان‌ها، از راه‌های گوناگون انجام می‌پذیرد که یکی از شایع‌ترین آنها روش تحلیل محتواست. منظور از این روش آن است که بتوان بر اساس آن، خصوصیات زبانی یک متن گفته یا نوشته‌شده را به‌طور واقع‌بینانه یا عینی و به شکل نظام‌مند شناخت و از آنها نیز درباره مسائل غیرزبانی؛ یعنی درباره خصوصیات فردی و اجتماعی گوینده یا نویسنده و

نظرات و گرایش‌های وی استنتاج‌هایی نمود (رفیع‌پور، ۱۳۸۴: ۱۰۹). تحلیل محتوا، روشی برای مطالعه و تحلیل ارتباطات به شیوه‌ای نظام‌مند، عینی و کمی با هدف اندازه‌گیری متغیرهاست (راجردی و اردومینیک، ۱۳۸۴: ۲۱۷). تحلیل محتوا، فنی پژوهشی برای استنباط تکرارپذیر و معتبر از داده‌ها در مورد متن آنهاست. هدف این تحلیل مانند همه روش‌های پژوهشی فراهم آوردن شناخت، بینشی نو، تصویر واقعیت و راهنمای عمل است (کرپیندورف، ۱۳۷۸: ۲۵).

در این مقاله، بیانات و مکتوبات مقام معظم رهبری با حذف حواشی، واحد ثبت است. همچنین در دو سطح جمله و بند، تحلیل محتوا انجام می‌شود؛ در سطح اول، جمله‌های دارای مضمون مرتبط با موضوع و در سطح دوم نیز بندهای دارای مضمون مرتبط با موضوع، واحد تحلیل هستند. در ضمن این پژوهش برای دستیابی به روایی هر چه بیشتر هم‌زمان نیز از دو واحد تحلیل (جمله و بند) بهره برده است.

از راه‌های به حداقل رساندن برداشت‌های شخصی در نتایج پژوهش، به دست آوردن «جهت‌گیری» و «نقاط تأکید» متن مورد بررسی است (افتخاری و نهازی، ۱۳۹۰: ۲۸). پیش از ورود به تحلیل کلی متن لازم است محورهای مهم به دست آمده از اصل متن و گرایش‌های هر محور به دست آیند. در این پژوهش نیز ابتدا تمام بیانات و مکتوبات معظم‌له (که واحد ثبت تحقیق را تشکیل می‌دهند) با هدف به دست آوردن جهت‌گیری کلی و نقاط تأکید متون، واکاوی شده است.

۴-۵-۱. جامعه آماری

جامعه آماری این مقاله، مجموعه بیانات و مکتوبات مقام معظم رهبری در مجامع مختلف پیرامون تهدیدها و مشتقات آن از سال ۱۳۹۰ تاکنون است که بر اساس بیانات و مکتوبات ایشان در وبگاه دفتر تنظیم و نشر آثار معظم‌له تحلیل گردید.

۲. ادبیات و چارچوب نظری

تهدید عبارت است از توانایی‌ها، نیت‌ها و اقدام‌های دشمنان بالفعل و بالقوه (داخلی و خارجی) برای جلوگیری از دستیابی موفقیت‌آمیز خودی به علایق و مقاصد امنیت ملی یا مداخله به گونه‌ای که دستیابی به این علایق و مقاصد به خطر بیفتد (تاجیک، ۱۳۸۱: ۵۲). تهدید نسبت به امنیت ملی عبارت است از یک عمل یا پیامد یک سلسله از حوادث است که یا در زمانی کم‌ویش کوتاه، کیفیت زندگی ساکنان یک کشور را مورد چالش قرار دهد یا اینکه گزینه‌ها و دامنه‌ی اختیار فراروی حکومت، دولت یا کنشگران غیرحکومتی را به شدت محدود کرده و آنها را در تنگنا قرار دهد (افتخاری، ۱۳۸۱: ۴۹). باری بوزان^۱ معتقد است: «مهم‌ترین مفهوم تهدید آن است که متوجه امنیت و منافع ملی می‌گردد؛ به عبارت دیگر تهدید، پدیده‌ای است که می‌تواند ثبات و امنیت را در یک کشور به خطر اندازد» (مرادیان، ۱۳۸۹: ۳۰۵).

تهدیدها را می‌توان با شاخص‌های بُعد، سطح، جغرافیا، تعادل، تقارن، پیچیدگی، هویت، جنس، کانون، انگیزه و کار ویژه دسته‌بندی نمود، ولی تقسیم‌بندی تهدیدها با توجه به «بُعد» رایج‌ترین رویکرد در تقسیم‌بندی را شکل می‌دهد که در آن عامل «تهدید» با توجه به حوزه‌ای که تهدید در آن عمل می‌نماید، مورد شناسایی قرار می‌گیرد. بر این اساس تهدیدها به شکل زیر قابل ارائه هستند (افتخاری، ۱۳۸۵: ۱۶۳):

(۱) تهدیدهای سیاسی: متوجه ثبات سازمانی دولت هستند که از جمله مصادیق بارز آن می‌توان به اعمال فشار به دولت برای تغییر در مورد سیاستی مشخص، تلاش برای واژگون نمودن دولت، دامن زدن به حرکت‌های جدایی طلبانه، تضعیف دولت و آسیب‌پذیر نمودن آن در برابر تحرکات خارجی و... اشاره داشت.

(۲) تهدیدهای اقتصادی: در یک تقسیم‌بندی کلان می‌توان تهدیدهای اقتصادی را در دو حوزه اصلی «تولید» و «توزیع» رده‌بندی نمود؛ درحالی که گونه نخست متوجه

1. Barry Buzan

افزایش میزان تولید متناسب با نیازمندی‌های عمومی است، دومین دسته، تهدیدهایی را شامل می‌شود که به تغییر «جان ای رویمر»^۱ برابری فرصت را در دستیابی به امکانات تحت تأثیر قرار می‌دهد.

(۳) تهدیدهای نظامی: از آشکارترین انواع تهدیدها به شمار می‌آیند که دارای پیشینه تاریخی طولانی در تاریخ تحولات جوامع بشری هستند. ویژگی برجسته این دسته از تهدیدها در استفاده از زور^۲ است که در ذیل عنوان تخصصی «منازعه» و «جنگ» از آن یاد می‌شود.

(۴) تهدیدهای اجتماعی (اجتماعی شده): موضوع اصلی تهدیدهای اجتماعی را «هویت» تشکیل می‌دهد که با عناصری مانند زبان، فرهنگ و ... شناسانده می‌شود. با این حال به دلیل اهمیت فزاینده «هویت اجتماعی» در معادله‌های امنیتی در سال‌های پایانی قرن بیستم، دو دسته از متون امنیتی، تولید شد که هر یک به روایتی از «تهدید اجتماعی» تأکید دارند: نخست تأمین اجتماعی^۳: نزد این دسته از تحلیلگران، عاملی که زندگی آرام و اطمینان‌بخش افراد در جامعه را دچار آسیب نماید، به مثابه تهدیدی اجتماعی مطرح است که لازم می‌آید در راستای ایجاد جامعه‌ای امن آن را مدیریت نمود. دوم امنیت اجتماعی شده^۴: «باری بوزان» در «مردم، دولت‌ها و هراس» معنای اخص امنیت اجتماعی شده را بیان می‌دارد که دلالت بر صیانت هویت گروه‌های اجتماعی در قبال تهدیدهای پیرامونی دارد (بوزان، ۱۳۷۸: ۷۷). «آلی ویور»^۵ نیز در کتاب «هویت» این رویکرد را با اصلاحاتی به کار می‌برد و از «امنیت اجتماعی شده» به مثابه «صیانت هویت جامعه در قبال تعرض‌های پیرامونی» تعبیر می‌نماید (Waever, 1993: 4). بر این اساس، تهدیدهای اجتماعی شده با تهدیدهای اجتماعی متفاوت هستند؛ به این

1. John E. Roemer
2. Force
3. Social Security
4. Societal Security
5. Ole Waever

معنا تهدیدهای اجتماعی متوجه تأمین اجتماعی و تهدیدهای اجتماعی شده، متوجه هویت جامعه هستند.

(۵) تهدیدهای زیست محیطی: «نگرش زیست محیطی» معرف پیدایش شکلی نوین از تهدیدهاست که از سوی سیاست‌های اقتصادی انسان در بستر طبیعت شکل گرفته و به شکل فزاینده‌ای ابعاد مختلف زندگی سالم انسان را بر روی کره زمین تهدید می‌نمایند.

(۶) تهدیدهای فناورانه: از آنجاکه فناوری، پدیده‌ای پیچیده و نه بسیط است، اقسام متفاوتی از تهدید نیز توسط و یا به کمک آن، تولید شده که «تهدیدهای ابزاری^۱، تهدیدهای رفتاری^۲ و تهدیدهای مدیریتی^۳» انواع آن هستند.

مهم‌ترین موضوعی که پس از شناخت تهدید و گونه‌شناسی آن باید مورد توجه قرار گیرد، سنجش تهدیدهاست. دلایل فراوانی وجود دارد برای اینکه ادعای «باری بوزان» را در مورد دشواری فراوان سنجش میزان تهدیدها باور نمود. «دیوید اپتر»^۴ و «چارلز اف. آندریین»^۵ از این وضعیت به «لغزندگی» مفاهیمی مانند تهدید تعبیر نموده‌اند که از سوی ماهیت سه وجهی «فرهنگ- ساختار- رفتار» این مقوله‌ها ناشی می‌شود (اپتر و آندریین، ۱۳۸۰: ۳۵). البته نتیجه طرح ادعاهایی از این قبیل، انصراف از اصل ضرورت «سنجش تهدیدها» نیست؛ چراکه عمده استدلال‌های ارائه‌شده حکایت از دشواری سنجش و نه نفی امکان سنجش شدت تهدیدها دارد، دلیل این امر آن است که به گفته «رابرت ماندل»، پذیرش این باور به فلج شدن حوزه سیاست عملی و تعطیلی سیاست‌گذاری منتهی خواهد شد؛ موضوعی که هیچ اندیشمند و دولتمردی قادر به قبول آن نیست. راه برون‌رفت از این وضعیت، چنان‌که «گار»^۶ بیان داشته و خود در

-
1. Instrumental Threats
 2. Behavioral Threats
 3. Management Threats
 4. David Apter
 5. Charles F Andrain
 6. Gurr

مقام سنجش پدیده محرومیت نسبی آن را به کار بسته است، طراحی نظام سنجشی است که بر شاخص‌های متعدد کمی-کیفی استوار باشد (گار، ۱۳۷۷: ۶). برای این منظور، سازوکار سنجش دولایه‌ای وجود دارد که در دو سطح بیرونی و درونی به بررسی میزان شدت تهدید می‌پردازد (افتخاری، ۱۳۸۵: ۹۱-۸۹):

سطح اول- ظرفیت‌های بیرونی: شاخص‌هایی که بیشترین روایی را برای شناخت و سنجش تهدید دارا می‌باشند «عمق تهدید، دامنه تهدید، زمان تهدید، مکان تهدید، قدرتمندی تهدیدگر و موقعیت تهدیدها» هستند.

سطح دوم- ظرفیت‌های درونی: سنجش یک تهدید ارتباطی مستقیم با توانمندی هر بازیگر دارد، به همین دلیل برای سنجش تهدیدها دو عامل به‌عنوان شاخص‌های اصلی در زمینه بیان ظرفیت درونی بازیگر، آورده شده‌اند که «توان ملی و منافع ملی» هستند؛ درحالی‌که مفهوم نخست به مجموع منابع سخت و نرم قدرت بازیگر دلالت دارد، دومین مفهوم از هدف‌ها و ترجیح‌های بازیگر سخن می‌گوید که رتبه‌بندی یکسانی را نیز ندارند.

در نظر بیشتر تحلیلگران امنیتی، بین شدت تهدید و میزان ناامنی ناشی از آن ارتباط مستقیمی وجود دارد؛ به‌گونه‌ای که تهدیدهای بزرگ‌تر از حساسیت امنیتی بالاتری برخوردارند، اما چنین به نظر می‌رسد که رابطه یادشده در عرصه سیاست عملی، چندان توجیهی ندارد و موارد نقض بسیاری برای آن می‌توان سراغ گرفت. بر این اساس با استفاده از ایده «معمای امنیتی»^۱ ارائه‌شده توسط جان هرترز^۲ به این معنا که «ارزش امنیتی تهدید از شدت تهدید- از جنبه نظری و عملی- متمایز است»، می‌توان به سنجش تهدیدها در قالب سازمان دولایه‌ای اشاره‌شده اقدام نمود.

1. Security Dilemma
2. John Hertz

۳. تهدیدشناسی در اندیشه مقام معظم رهبری

شناخت تهدیدها اولین گام برای رسیدن به درک درست از تهدیدها علیه امنیت ملی کشور است. نظام ج.ا.ایران در عرصه منازعه‌های بین‌المللی از همان ابتدا با تهدیدهای سخت و در ادامه، تهدیدهای نرم مواجه بوده است که در مواردی مانند برپایی جنگ داخلی در سال‌های اول انقلاب اسلامی، جنگ تحمیلی در دهه اول، هجمه فرهنگی در دهه دوم و تلفیقی از تهدید سخت و نرم در دهه سوم به منصفه ظهور رسید. با توجه به اهمیت موضوع تهدیدها، چارچوب روشی برای درک، شناخت و مقابله با تهدید علیه امنیت ملی نظام ج.ا.ایران نیاز است که این مهم در بیانات، مکتوبات، تدابیر و خط‌مشی‌های مقام معظم رهبری قابل استخراج است. در این راستا برخی از مهم‌ترین مواردی که در تحلیل محتوای اندیشه‌های رهبری به دست آمده به اختصار در دو حوزه درونی و بیرونی با هدف رسیدن به الگوی قابل استخراج، مورد واکاوی قرار می‌گیرد.

۳-۱. تهدید در حوزه درونی

۳-۱-۱. بُعد فردی

در نگاه رهبری بصیرت، هوشیاری و دشمن‌شناسی مردم، از مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار در شناخت تهدید است. ایشان با اشاره به این مهم می‌فرمایند: «یکی از مسائل مهم، مسئله بصیرت است. من به شما عرض بکنم؛ بصیرت در این دوران و در همه دوران‌ها به معنای این است که شما خط درگیری با دشمن را تشخیص دهید؛ کجا با دشمن درگیری است؟ ... خط درگیری با دشمن را باید ترسیم کرد، مشخص کرد؛ این بصیرت می‌خواهد. بصیرتی که ما عرض می‌کنیم، این است... بصیرت، آن خط وسط است؛ آن خط درست است» (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۹۱/۰۷/۲۴). «... بصیرت، روشن بینی. یعنی چه؟ یعنی شناخت زمان، شناخت نیاز، شناخت اولویت، شناخت دشمن، شناخت

دوست، شناخت وسیله‌ای که در مقابل دشمن باید به کار برد؛ این شناخت‌ها؛ بصیرت است...» (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۹۳/۰۹/۰۶).

۲-۱-۳. بُعد ملی

(۱) مقام معظم رهبری در بُعد ملی، شناسایی و استفاده از ظرفیت‌های درونی و شناخت نقاط ضعف و برطرف نمودن آنها را مورد تأکید قرار داده و با برشمردن نکته‌هایی ظریف در این مقوله، خطاب به مسئولان و تصمیم‌سازان کشور می‌فرماید: «... امیدمان را به بیرون از ظرفیت داخلی کشور ندوزیم. در بیرون از مجموعه کشور و نظام جمهوری اسلامی، جبهه بزرگی وجود دارد که با همه توان از سی‌وچند سال پیش به این طرف کوشیده نگذارد که این انقلاب ریشه‌دار بشود، نگذارد که این نظام جمهوری اسلامی پایدار بماند، نگذارد که پیشرفت کند، نگذارد که در زمینه‌های گوناگون الگو بشود... در داخل کشور خیلی امکانات وجود دارد (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۹۲/۰۶/۰۶). «... اما نقاط ضعف هم داریم. اگر نقاط منفی را نبینیم، ضعف‌های خودمان را نشناسیم، یقیناً ضربه خواهیم خورد. نقاط ضعف ما، هم در زمینه‌های اقتصادی است، هم در زمینه‌های فرهنگی است. ما خطاها داشتیم، ضعف‌ها داشتیم، بر بعضی از چالش‌ها نتوانستیم غلبه کنیم؛ این واقعیتی است. حتی در همان تهدیدهایی که مستقیماً از طرف دشمن هست، اگر ما ضربه‌ای خوردیم، تقصیر خود ماست، کوتاهی‌های خود ماست. ... غفلت از روحیه جهادی و ایثار، غفلت از تهاجم فرهنگی دشمن، غفلت از در کمین بودن دشمن، غفلت از نفوذ دشمن در فضای رسانه‌ای کشور، بی‌مبالاتی نسبت به حفظ بیت‌المال؛ اینها گناهان ماست، اینها نقاط ضعف ماست» (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۹۰/۰۵/۱۶).

(۲) شناخت دشمن، هدف‌ها، ابزارها و شیوه‌های دشمنی نیز شاخص‌های دیگری هستند که مقام معظم رهبری بر روی آن تأکید داشته و می‌فرمایند:

«اولاً وجود دشمن کینه‌توز را نباید به دست غفلت و فراموشی سپرد ... ثانیاً در شناخت دشمن اصلی که امروزه همان جبهه استکبار جهانی و شبکه جنایت‌کار صهیونیسم است، نباید دچار خطا شد و ثالثاً شیوه‌های این دشمن عنود را که تفرقه‌افکنی میان مسلمانان و ترویج فساد سیاسی و اخلاقی و تهدید و تطمیع نخبگان و فشار اقتصادی بر ملت‌ها و ایجاد تردید در باورهای اسلامی است، باید به‌خوبی تشخیص داد و وابستگان و ایادی دانسته و نادانسته آنان را از این راه شناسایی کرد» (مکتوبات مقام معظم رهبری، ۱۳۹۲/۰۷/۱۹).

(۳) مسئولیت سنگین عالمان دینی، نخبگان، دانشجویان و ضرورت آمادگی و هوشمندی مسئولان نیز موضوع دیگری است که مقام معظم رهبری به آن اشاره داشته و می‌فرماید:

«آنها (عالمان دین) باید با هوشیاری و دقت فراوان و با شناخت شیوه‌ها و ترفندهای فریبنده دشمن، راه نفوذ را به کلی ببندند و فریب دشمن را ناکام کنند» (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۹۲/۰۲/۰۹) و «هدف، پیشرفت است؛ منتها رصد کردن مرحله‌به‌مرحله هم لازم است که این کار نخبگان است. امروز شرایط ما چگونه است، موانع ما چیست، نقاط قوت ما کدام است، نقاط ضعف ما کدام است، فرصت‌هایمان کدام است، تهدیدها چیست، چه کار باید بکنیم، برای بهره‌مندی از فرصت‌ها و جلوگیری از خطر تهدیدها چگونه برنامه‌ریزی کنیم؛ اینها کارهایی است که باید نخبگان در هر مرحله‌ای انجام دهند؛ هم در برنامه‌ریزی‌ها آن را به کار ببرند و هم مردم را آگاه کنند؛ چون مردم می‌خواهند با چشم باز و با بصیرت حرکت کنند، بدانند چه می‌کنند، بدانند کجا می‌روند. وقتی این جور شد، مردم با همه وجود وارد میدان‌های دشوار خواهند شد» (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۹۱/۰۷/۱۹).

(۴) محاسبه عقلانی، پیش‌بینی، تحلیل و ذهن‌خوانی دشمن نیز از دیگر شاخص‌های مدنظر مقام معظم رهبری است ایشان در این رابطه فرموده‌اند:

«محاسبات ما را نمی‌توانند عوض کنند؛ محاسبات جمهوری اسلامی از روز اول بر اساس منطق عقلانی بوده است؛ بر اساس یک قوه عاقله‌ای بوده است. عناصری که این محاسبات را شکل می‌داده اینهاست: اول، اعتماد به خدا و سنن آفرینش؛ دوم، بی‌اعتمادی به دشمن و شناخت او. از جمله موارد اعتماد به خدا و سنن آفرینش، اعتماد به مردم است؛ اعتماد به ایمان‌هاست؛ اعتماد به محبت‌هاست؛ اعتماد به انگیزه‌های صادقانه است؛ اعتماد به صدق مردم است...» و «یک ملاحظه‌ای در ذهن طرف‌های مقابل ما هست که این ملاحظه را باز کنیم، تحلیل کنیم. آنها می‌گویند تکیه نظام جمهوری اسلامی به این مردم است؛ اگر توانستیم این مردم را از نظام جمهوری اسلامی جدا کنیم، قدرت مقاومت از نظام جمهوری اسلامی گرفته خواهد شد. این فکر طرف مقابل ماست» (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۹۱/۱۱/۲۸).

۲-۳. حوزه بیرونی

۱-۲-۳. بُعد منطقه‌ای

(۱) نگاه هوشمندانه به صحنه درگیری‌های منطقه یک از مسائلی است که معظم‌له بر آن تأکید داشته و می‌فرمایند: «امروز یکی از خطرناک‌ترین چیزهایی که نهضت بیداری اسلامی را تهدید می‌کند، اختلاف‌افکنی و تبدیل این نهضت‌ها به معارضه‌های خونین فرقه‌ای و مذهبی و قومی و ملی است. این توطئه هم‌اکنون از سوی سرویس‌های جاسوسی غرب و صهیونیسم، با کمک دلارهای نفتی و سیاستمداران خودفروخته، از شرق آسیا تا شمال آفریقا و به‌ویژه در منطقه عربی، با جد و اهتمام دنبال می‌شود و پولی که می‌توانست در خدمت بهروزی خلق خدا باشد، خرج تهدید و تکفیر و ترور و بمب‌گذاری و ریختن خون مسلمانان و برافروختن آتش کینه‌های درازمدت می‌گردد... نگاه هوشمندانه به صحنه درگیری‌های داخلی، دست دشمن را در پس این فاجعه‌ها به‌روشنی نشان می‌دهد... اکنون لیبی به‌گونه‌ای، مصر و تونس به‌گونه‌ای، سوریه به‌گونه‌ای، پاکستان

به گونه‌ای و عراق و لبنان به گونه‌ای درگیر یا در معرض این شعله‌های خطرناک‌اند. باید به شدت مراقب و در پی علاج بود» (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۹۲/۰۲/۰۹).

(۲) جدا نبودن کشور از مسائل منطقه نیز از مؤلفه‌های مورد توجه مقام معظم رهبری است ایشان در این رابطه فرموده‌اند: «بعضی از مسائل امروز که با اینها مواجه هستیم، مسائل مربوط به محیط پیرامونی ما است، مسائل منطقه است. مسائل منطقه از مسائل کشور جدا نیست» (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۹۳/۰۵/۰۱).

۲-۳. بُعد بین‌المللی

(۱) شناخت استکبار، هدف‌ها، برنامه‌ها و سیاست‌ها، خصوصیات و جهت‌گیری‌ها از شاخص‌های مهم دیگری هستند که مقام معظم رهبری در این مورد می‌فرمایند: «امروز یکی از سیاست‌های دستگاه‌های استکبار، ایجاد بی‌ثباتی است. آن وقت در یک چنین شرایطی، نظام جمهوری اسلامی به برکت ایمان شما مردم، به برکت بصیرتی که به فضل الهی در ملت ما وجود دارد، توانسته است به کوری چشم دشمنان، یک کشور باثبات و استقرار به وجود بیاورد.» ... «برای تحقق برخورد مدبرانه و خردمندانه با نظام استکبار، شناخت خصوصیات، عملکرد و جهت‌گیری‌های نظام استکباری ضروری است و بدون شناخت و درک صحیح خصوصیات نظام سلطه، برنامه‌ریزی حکیمانه برای مقابله با آن امکان‌پذیر نیست» (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۹۱/۰۷/۲۴).

(۲) مسئولیت سنگین نخبگان سیاسی، فرهنگی و دینی جهان اسلام مؤلفه مهم دیگری است که معظم‌له در این رابطه فرموده‌اند: «نخبگان سیاسی و فرهنگی و دینی در همه جای جهان اسلام باید خود را به افشای این حقایق، متعهد بدانند. این وظیفه اخلاقی و دینی همه ما است. کشورهای شمال آفریقا که متأسفانه امروز در معرض اختلافات عمیق داخلی قرار گرفته‌اند، بیش از همه باید به این مسئولیت عظیم، یعنی شناخت دشمن و شیوه‌ها و ترفندهایش توجه کنند. ادامه اختلافات میان جریان‌های ملی و غفلت از خطر

جنگ خانگی در این کشورها، خطر بزرگی است که خسارت آن برای امت اسلامی به این زودی‌ها جبران نخواهد شد» (مکتوبات مقام معظم رهبری، ۱۳۹۲/۰۷/۱۹).

(۳) توجه به مانع‌تراشی، کارشکنی و تبلیغات دشمن نیز مورد توجه مقام معظم رهبری قرار دارد. ایشان در همین خصوص می‌فرمایند: «دشمنانی که مایل نیستند پیشرفت و ترقی و رشد همه‌جانبه ملت ایران را ببینند، دو کار عمده در برنامه آنها وجود دارد: یکی اینکه تا آنجایی که بتوانند، مانع‌تراشی کنند که ملت نتواند به این پیشرفت‌ها و رشد دست پیدا کند؛ با تحریم، با تهدید، با مشغول کردن مدیران به کارهای درجه دو و فرعی، به منعطف کردن حواس ملت بزرگ ایران و نخبگان کشور به کارهایی که در فهرست کارهای اصلی آنها قرار ندارد؛ یعنی مانع‌شدن عملی. کار دوم این است که در تبلیغات خودشان پیشرفت‌ها را انکار کنند.» (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۹۲/۰۱/۰۱).

(۴) شیوه‌های متداول و توطئه‌های شناخته‌شده دشمن مورد مهم دیگری است که معظم‌له در مورد شناخت آنها فرموده‌اند: «دشمنان ما بارها کوشش کردند که با شیوه‌های گوناگون، این ثبات سیاسی را به هم بزنند. در اول انقلاب، با ایجاد درگیری‌های قومیتی در شرق و غرب کشور، شمال و جنوب کشور، سعی کردند نگذارند انقلاب اسلامی به آرامش دست پیدا کند و کشور را از تلاطم انقلاب بیرون بیاورد؛ اما موفق نشدند. بعد از آن سعی کردند با تهاجم یک همسایه دیوانه - صدام به معنای واقعی کلمه، یک انسان وحشی و دیوانه و افسارگسیخته و خطرناک بود - امنیت کشور را به هم بریزند؛ از داخل هم گروهک‌ها کمکش کردند... بعد سعی کردند این ثبات را از داخل به هم بریزند. من فقط اشاره کنم؛ نمی‌خواهم وارد تفصیل شوم. هم در سال ۷۸، هم در سال ۸۸ - با فاصله ده سال نقشه و توطئه دشمن یک‌جور بود. در هر دو مورد سعی‌شان این بود که بتوانند ثبات سیاسی را در کشور به هم بزنند» (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۹۱/۰۷/۲۴). «در طول این دورانی که غرب سیادت سیاسی بر دنیا داشته، شیوه‌های متداولی به کار برده؛ این شیوه‌ها را مکرر ملاحظه کردید: تهدید می‌کنند، جنگ‌آفرینی می‌کنند، ترور می‌کنند،

کشتار می‌کنند، تطمیع می‌کنند، اختلاف‌افکنی می‌کنند. اینها شیوه‌های معروف و شناخته‌شده غرب در دوران سیادت دویست سیصدساله‌اش است. کشور ایران، نظام جمهوری اسلامی، ملت ایران، نخبگان ایران در مقابل این شیوه‌ها سرسختی نشان دادند؛ تهدید اثر نکرده، اختلاف‌افکنی‌ها اثر نکرده - مسئله اختلاف‌افکنی خیلی مهم است - نتوانستند بر حرکت عمومی ملت ایران غلبه کنند. خوب، این موقعیت ویژه کشور ماست» (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۹۱/۰۵/۲۲).

بر اساس مطالب پیش‌گفته، جهت‌گیری و تحلیل توجیهی با توجه به سایر گرایش‌های متن، مرتبط با موضوع تهدیدها در بیانات معظم‌له در قالب جدول زیر ارائه می‌گردد:

جدول شماره ۱. جهت‌گیری و تحلیل توجیهی

ردیف	برداشت از متن اصلی	گرایش و جهت‌گیری متن	تحلیل تبیینی یا توجیهی
۱	بصیرت، روشن‌بینی یعنی چه؟ یعنی شناخت زمان، شناخت نیاز، شناخت اولویت، شناخت دشمن، شناخت دوست، شناخت وسیله‌ای که در مقابل دشمن باید به کار برد؛ این شناخت‌ها؛ بصیرت است...	بصیرت ابزاری برای شناخت دشمن در ابعاد مختلف است.	درونی
۲	یکی از مسائل مهم، مسئله بصیرت است. من به شما عرض بکنم؛ بصیرت در این دوران و در همه دوران‌ها به معنای این است که شما خط درگیری با دشمن را تشخیص دهید؛ ... خط درگیری با دشمن را باید ترسیم کرد، مشخص کرد؛ این بصیرت می‌خواهد.	بصیرت یعنی تشخیص خط درگیری با دشمن	درونی
۳	مردم واقعاً هوشیار و بصیرند. انسان چه بگوید در قبال این هوشیاری و بصیرت مردم؟ عامه مردم همیشه به مصالح کشور با نظر درستی نگاه کرده‌اند؛ این تجربه ماست. در طول این سه دهه، هر جا مسئولیتی متوجه مردم بوده است، به بهترین وجه آن را انجام داده‌اند.	بصیرت و هوشیاری مردم ما مثال‌زدنی است تمرکز دشمن بر مردم است.	درونی
۴	حضور در انتخابات، آگاهی است؛ بصیرت است ... خود اینکه یک مردمی، یک مجموعه‌ای در یک شهر، در یک استان و در کل کشور نسبت به آینده احساس وظیفه کند، نسبت به مدیریت کشور احساس وظیفه کند و بخواهد در آن دخالت کند و ورود در صحنه پیدا کند، چیز ارزشمندی است؛ این ضد آن غفلتی است که دشمن می‌خواهد بر ما تحمیل کند.	آگاهی و بصیرت در برابر غفلت از دشمن	درونی
۵	تلاش ملت عزیز ما و هوشمندی و آگاهی و بصیرت مردم عزیز ما در این استان و در سراسر کشور، موجب شده است که کشور ما از یک ثبات سیاسی مستحکم برخوردار باشد ...	بصیرت مردم موجب ثبات سیاسی مستحکم کشور است.	درونی

۶	ملت ایران در صحنه است، آماده است، خوشبختانه با بصیرت است، موقع شناس است؛ بحمدالله دشمن شناس هم هست. در این سی و سه سال، دشمن های خودمان را شناختیم؛ فهمیدیم چه کسانی هستند که گاهی ممکن است ریاکارانه و دروغ پردازانه تظاهر به دوستی هم بکنند، اما دشمن اند. برای اینکه در این دنیای بزرگ، در این کشمکش میان قدرت های مادی دنیا، ملت ایران بتواند از حق خود دفاع کند، از آینده خود دفاع کند، از نسل های بعدی دفاع کند، باید بیدار باشد، هوشیار باشد، در صحنه باشد.	ملت در صحنه، با بصیرت، دشمن شناس و موقع شناس شناخت از دشمن دارد.	درونی
۷	همه فرصت های ما در درون خودشان تهدیدهایی هم دارند؛ یکی از موضوعاتی که بنا است مورد بررسی قرار بگیرد، آسیب شناسی بود؛	غفلت نکردن از تهدیدهایی که در دل فرصت هاست و آسیب شناسی	درونی
۸	... تکیه به ظرفیت درون زای کشور است؛ نگاهمان به بیرون نباشد... در داخل کشور خیلی امکانات وجود دارد که اگر چنانچه نگاه ما چه در زمینه های اقتصادی، چه در زمینه های فرهنگی، چه در زمینه های گوناگون دیگر اگر بتوانیم از این نیروهای داخلی استفاده کنیم، کلید حل مشکلات اینجا است؛ یعنی در درون کشور و امکانات داخلی کشور است که از این ها می شود خردمندان بهره برداری کرد. این ها باید شناسایی بشوند.	شناسایی صحیح ظرفیت های درونی کشور و استفاده خردمندان از آنها	درونی
۹	... آنچه برای یک ملت مهم است، تکیه به استعداد درونی خود، توکل به خدای بزرگ، اعتماد به خود و عدم تکیه به دشمنان است؛ این است که می تواند یک ملت را به جلو ببرد ... البته ضعف های خودمان را هم شناختیم؛ خاصیت رزمایش این است. در یک تمرین رزمی و در یک رزمایش، یک مجموعه رزمی، هم قوت های خود را می شناسد، هم ضعف های خود را می شناسد و آنها را برطرف می کند. ما ضعف های خودمان را هم شناختیم.	تکیه به استعداد درونی خود، توکل به خدای بزرگ، اعتماد به خود و عدم تکیه به دشمنان و شناخت ضعف ها و قوت های خود	درونی
۱۰	... امیدمان را به بیرون از ظرفیت داخلی کشور ندوزیم. در بیرون از مجموعه کشور و نظام جمهوری اسلامی، جبهه بزرگی وجود دارد که با همه توان از سی و چند سال پیش به این طرف کوشیده نگذارد که این انقلاب ریشه دار بشود، نگذارد که این نظام جمهوری اسلامی پایدار بماند، نگذارد که پیشرفت کند، نگذارد که در زمینه های گوناگون الگو بشود.	کلید حل مشکلات در زمینه های مختلف امکانات و ظرفیت های داخلی است.	درونی
۱۱	... اما نقاط ضعف هم داریم. اگر نقاط منفی را نبینیم، ضعف های خودمان را نشناسیم، یقیناً ضربه خواهیم خورد. نقاط ضعف ما، هم در زمینه های اقتصادی است، هم در زمینه های فرهنگی است. ما خطاها داشتیم، ضعف ها داشتیم، بر بعضی از چالش ها نتوانستیم غلبه کنیم؛ این واقعیتی است. حتی در همان تهدیدهایی که مستقیماً از طرف دشمن هست ...	واقع بینی و شناسایی نقاط ضعف و خطاها و جبران آنها برای ضربه نخوردن از دشمن	درونی
۱۲	... باید فکر روشن داشته باشد، باید آشنا با زمان و مکان باشد، باید نیازهای بالفعل جوامع بشری و جوامع اسلامی را بشناسد، باید دشمن را بشناسد، نحوه دشمنی های او را بداند.	شناخت دشمن و چگونگی دشمنی او با فکر روشن، آشنا به زمان و مکان	درونی
۱۳	دفاع از جنایات صهیونیست ها، در نظام لیبرال دموکراسی و در متقی ریشه دارد که از کمترین ارزش های اخلاقی برخوردار است و هیچ احساس انسانی در آن وجود ندارد.	ریشه یابی رفتار دشمن	درونی

درونی	شناخت دشمن اصلی، شیوه‌هایش، وابستگی و ایادی او و دچار خطا نشدن	اولاً وجود دشمن کینه‌توز را نباید به دست غفلت و فراموشی سپرد ... ثانیاً در شناخت دشمن اصلی که امروزه همان جبهه استکبار جهانی و شبکه جنایت‌کار صهیونیسم است، نباید دچار خطا شد؛ و ثالثاً شیوه‌های این دشمن عنود را که تفرقه‌افکنی میان مسلمانان و ترویج فساد سیاسی و اخلاقی و تهدید و تطمیع نخبگان و فشار اقتصادی بر ملت‌ها و ایجاد تردید در باورهای اسلامی است، باید به‌خوبی تشخیص داد و وابستگی و ایادی دانسته و نادانسته آنان را از این راه شناسایی کرد.	۱۴
درونی	شناخت دشمن، ابزارها و حیل‌هایش	دشمن را باید شناخت، ابزارهای دشمن را باید شناخت، حیل‌های دشمن را باید شناخت؛ از کجا وارد می‌شود؟	۱۵
درونی	شناخت قدرت‌های مداخله‌گر	... قدرت‌های خارجی، قدرت‌های مداخله‌گر؛ آنها هستند که از حس استقلال در یک کشور واهمه دارند، می‌هراسند و سعی می‌کنند این حس را در ملت، در رهروان و در رهبران و در پیشروان ملت، تضعیف کنند ...	۱۶
درونی	طراحی، برنامه‌ریزی، فهم درست پدیده‌ها و شناخت اهداف دشمن	... دشمن از رهگذر اعمال تحریم‌ها به دنبال رسیدن به اهداف مهمی است. شناخت اهداف دشمن برای کند کردن حربه تحریم ضروری است.	۱۷
درونی	نقشه‌های دشمن برای انحراف در برنامه‌های اساسی کشور	یکی از راه‌ها هم این است که سعی کنند در ایام انتخابات، سر مردم را به یک چیز دیگری گرم کنند؛ یک حادثه‌ای پیش بیاورند، یک ماجرای درست کنند؛ یک ماجرای سیاسی، یک ماجرای اقتصادی، یک ماجرای امنیتی. البته این هم جزو نقشه‌های دشمن است، اما بنده مطمئنم که ملت ایران بسیار بصیرتر و باهوش‌تر از این است که با یک چنین ترفندهای خصمانه دشمنان یا عوامل دشمنان فریب بخورد.	۱۸
درونی	دشمنان از هر طریقی برای تضعیف جمهوری اسلامی ایران بهره می‌گیرند مردم و مسئولین باید هوشیار باشند.	امروز جبهه مقابل ما - که سردمدار آن جبهه هم آمریکا و صهیونیست‌هاست - به تمام طریقی که می‌توانسته است متوسل و متشبث بشود، متشبث شده؛ از تمام راه‌ها که می‌توانسته برای مقابله با ملت ایران بهره‌گیری کند، بهره‌گیری کرده است. برای اینکه بتواند این دو عامل، یعنی عامل تقویت‌کننده نظام و عامل ایستادگی مردم در صحنه را تضعیف کند و از بین ببرد.	۱۹
درونی	دشمن به دنبال ایجاد اختلاف است. ایجاد اختلاف از راه‌های نفوذ و وارد شدن جزء کارهای متعارف دشمن است.	یکی از کارهای مهم آنها این است که با روش‌های موزیانه و موریانه‌وار، بین ما اختلاف بیندازند؛ این جزو کارهای رایج اینهاست، این کار را از قدیم انجام می‌دادند. ... ایجاد اختلاف از راه‌های نفوذ، مثل موش‌های دزد، مثل موریانه، وارد شدن و نفوذ کردن؛ این‌ها جزو کارهای متعارف آنهاست.	۲۰
درونی	اگر شرایط و درگیری‌های کشور در عرصه‌های مختلف درست و به‌موقع تشخیص داده نشود شکست به دنبال خواهد داشت.	کشور امروز خوشبختانه درگیر جنگ نظامی نیست اما درگیر جنگ سیاسی است، درگیر جنگ اقتصادی است، درگیر جنگ امنیتی است و بالاتر از همه درگیر جنگ فرهنگی است؛ یعنی یک جنگ است؛ یعنی این را اگر کسی نداند، آن‌وقت خواب خواهد ماند؛ اگر کسی نداند خواب خواهد ماند. همین قدر که ندانید دشمن درصدد حمله است و این حمله از کجا است و چگونه است، باید مطمئن باشید شکست می‌خورید؛ باید بدانید که دشمن چه کار می‌کند.	۲۱
درونی	آمادگی کامل و شناخت اقسام تهدیدات و شگردهای دشمن	صحنه‌های سیاسی، اقتصادی و امنیتی و مهم‌تر از همه عرصه فرهنگی از عرصه‌های رویارویی ایران اسلامی با دشمنان، است دشمن به شکل ویژه‌ای در حال مبارزه است و می‌بایست با آمادگی کامل و شناخت شگردهای آن، مقابله کرد.	۲۲

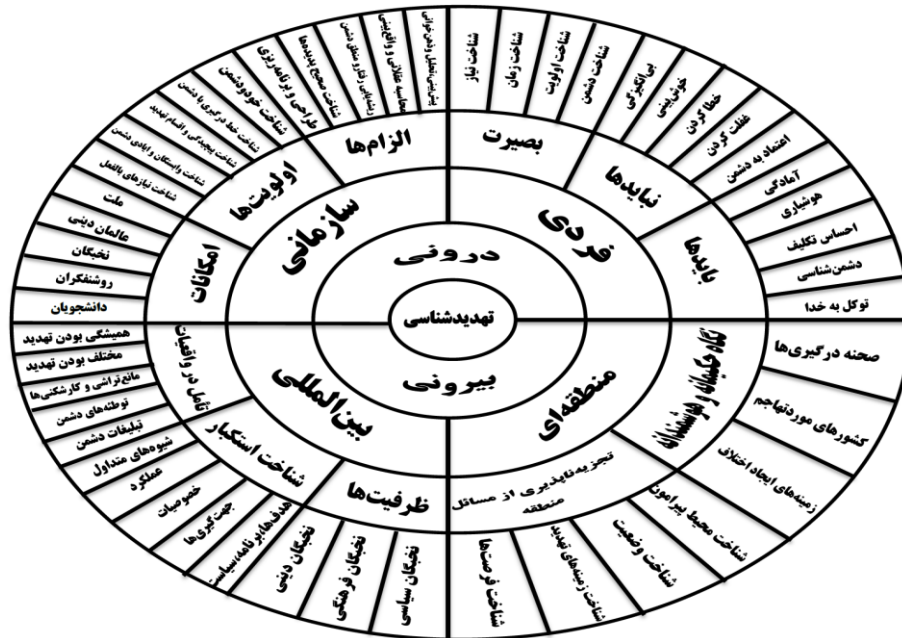
<p>درونی</p>	<p>تشخیص پیچیدگی و اقسام تهدیدات نیاز کشور برای پیمودن راه‌های دشوار و گذشتن از پیچ‌های تند و گردنه‌های سخت است.</p>	<p>... از روز اول، تهدیدهایی که انقلاب و کشور با آنها مواجه بوده، دائماً پیچیده‌تر شده؛ هم ترور بود، هم شورش‌های قومی بود، هم جنگ بود، هم تحریم بود، هم محاصره بود. هرچه جلوتر آمدیم، تهدیدها را پیچیده‌تر کردند؛ دشمنان و مخالفین نظام، سردمداری کردند. ماجراهای تیر سال ۷۸، ماجراهای سال ۸۸ همه انواع و اقسام تهدیدهایی است که این انقلاب... با آنها مواجه بود.</p>	<p>۲۳</p>
<p>درونی</p>	<p>مرکز توطئه و اساس دشمنی با مردم ایران دولت امریکاست.</p>	<p>امروز سی و چهار سال است که هرگاه نام «دشمن» برده می‌شود، ذهن ملت ایران متوجه دولت آمریکا می‌شود... مرکز توطئه اینجا است، اساس دشمنی اینجا است.</p>	<p>۲۴</p>
<p>درونی</p>	<p>معیار سازی در سطح ملی برای شناخت بهتر دشمن و استفاده از این شناخت به‌عنوان تجربه‌ای مهم از سوی ملت، دانشجویان و روشنفکران</p>	<p>... ما باید آمریکا را از این ماجرا بهتر بشناسیم و این شناخت به‌عنوان تجربه‌ای مهم، در برخورد و نگاه و رفتار ما با آمریکا اثر بگذارد و برای ملت ما، دانشجویان، روشنفکران و برای همه ما به یک معیار تبدیل شود. دانشجویان نسبت به موضوعات مختلف دغدغه داشته باشند و مسائل را با چشم باز پیگیری کنند، دانشجویان در واقع نمایشگر وجدان بیدار ملت و نشان‌دهنده گرایش‌های عمومی جامعه هستند. لذا باید کاملاً آگاهانه، با چشم باز و با احساس تکلیف به مسائل مختلف نگاه کنند و محیط کشور و منطقه، تهدیدها و فرصت‌ها و دشمنان و دشمنی‌ها را به‌خوبی بشناسند.</p>	<p>۲۵</p>
<p>درونی</p>	<p>وظیفه سنگین عالمان دینی در شناخت شیوه‌ها و ترفندهای دشمن</p>	<p>آنها [عالمان دینی] باید با هوشیاری و دقت فراوان و با شناخت شیوه‌ها و ترفندهای فریبنده دشمن، راه نفوذ را به‌کلی ببندند و فریب دشمن را ناکام کنند.</p>	<p>۲۶</p>
<p>درونی</p>	<p>تأمل، دقت و احساس مسئولیت علمای دین در شناخت هدف‌های دشمن</p>	<p>... این مسائل است که علمای دین و مصلحان منصف را به تأمل و دقت و احساس مسئولیت فرامی‌خواند و شناختن هدف‌های دشمنان در عمده کردن اختلافات مذهبی و قومی و حزبی را بر همه فرض می‌سازد.</p>	<p>۲۷</p>
<p>درونی</p>	<p>دانشجو باید وضعیت و محیط خود همچنین تهدیدها و دشمنی‌ها را بشناسد.</p>	<p>باید دانشجوی خیلی آگاهانه با مسائل برخورد کند؛ وضعیت خود را، وضعیت محیط خود را، تهدیدها را، فرصت‌ها را، دشمن‌ها را، دشمنی‌ها را باید بشناسد... انتظار داریم که با چشم باز، با نگاه روشن، با احساس تکلیف و با انگیزه به مسائل نگاه کند؛ این انتظار ما از دانشجو است.</p>	<p>۲۸</p>
<p>درونی</p>	<p>هوشمندی مسئولان، سیاستمداران و مدیران گوناگون در مواجهه با تهدید</p>	<p>... این جزو چیزهایی است که هوشمندی مسئولان کشور ان‌شاءالله باید بتواند این را تحقق ببخشد... سفارش ما بیشتر به مسئولین است، به سیاستمداران است، به مدیران گوناگون است؛</p>	<p>۲۹</p>
<p>درونی</p>	<p>مدیریت راهبردی چالش‌ها با استفاده از ظرفیت‌ها، مهارت‌ها و مواجهه هوشمندانه با معارضه‌ها</p>	<p>مدیریت راهبردی چالش‌های حوزه فرهنگ با «استفاده کامل و کارآمد و هم‌افزا از همه فرصت‌ها و ظرفیت‌ها»، «مهارت‌ها و آسیب‌ها با نگاه حکیمانه و معقول» و «مواجهه هوشمندانه با معارضه‌های مهاجمان و ستیزه‌گران» به‌عنوان تکالیف اصلی شورای عالی انقلاب فرهنگی است.</p>	<p>۳۰</p>
<p>درونی</p>	<p>نخبگان مردم را نسبت به تهدیدها آگاه کنند.</p>	<p>امروز شرایط ما چگونه است، موانع ما چیست، نقاط قوت ما کدام است، نقاط ضعف ما کدام است، فرصت‌هایمان کدام است، تهدیدها چیست، چه کار باید بکنیم، برای بهره‌مندی از فرصت‌ها و جلوگیری از خطر تهدیدها چگونه برنامه‌ریزی کنیم؛ این‌ها کارهایی است که باید نخبگان در هر مرحله‌ای انجام دهند؛ هم در برنامه‌ریزی‌ها آن را به کار ببرند و هم مردم را آگاه کنند؛</p>	<p>۳۱</p>

۳۲	محاسبات ما را نمی‌توانند عوض کنند؛ محاسبات جمهوری اسلامی از روز اول بر اساس منطق عقلانی بوده است؛ بر اساس یک قوه عاقله‌ای بوده است. عناصری که این محاسبات را شکل می‌دهد این‌ها است: اول، اعتماد به خدا و سنن آفرینش؛ دوم، بی‌اعتمادی به دشمن و شناخت او.	محاسبات نظام بر اساس منطق عقلایی و عناصر آن اعتماد به خدا و بی‌اعتمادی به دشمن است.	درونی
۳۳	امروز آنچه بنده تشخیص می‌دهم - که بررسی حرکات دشمن نشان می‌دهد - این است: با اینکه ما حدود پنج ماه به انتخابات داریم، ذهن دشمن متوجه انتخابات ماست. انتخاباتی که در خرداد آینده در پیش داریم، از نظر ما مهم است، از نظر دشمن هم مهم است ...	بررسی حرکات و خواندن ذهن دشمن (پیش‌بینی)	درونی
۳۴	یک ملاحظه‌ای در ذهن طرف‌های مقابل ما هست که این ملاحظه را باز کنیم، تحلیل کنیم. آنها می‌گویند تکیه نظام جمهوری اسلامی به این مردم است؛ اگر توانستیم این مردم را از نظام جمهوری اسلامی جدا کنیم، قدرت مقاومت از نظام جمهوری اسلامی گرفته خواهد شد...	تحلیل و ذهن‌خوانی برنامه‌های دشمن نشان می‌دهد که به دنبال ایجاد فاصله بین مردم و نظام هستند.	درونی
۳۵	آمادگی نیروهای مسلح برای حکومت اسلامی یک ضرورت است. آمادگی همیشگی، آمادگی برای حمله نیست بلکه باعث می‌شود دشمن از فکر حمله به حکومت اسلامی ترس داشته باشد.	آمادگی همیشگی باعث می‌شود دشمن از حمله ترس داشته باشد.	درونی
۳۶	نگاه هوشمندانه به صحنه درگیری‌های داخلی، دست دشمن را در پس این فاجعه‌ها به‌روشنی نشان می‌دهد، وظیفه مصلحان و نجیبان دینی و سیاسی در این ماجرا بسیار سنگین است.	وظیفه نجیبان دینی و سیاسی در تشخیص دست دشمن در کشورهای اسلامی	بیرونی
۳۷	بعضی از مسائل امروز که با این‌ها مواجه هستیم، مسائل مربوط به محیط پیرامونی ما است، مسائل منطقه است. مسائل منطقه از مسائل کشور جدا نیست؛	جدا نبودن مسائل پیرامون و منطقه از کشور	بیرونی
۳۸	... هدف، تهدید است؛ هدف، فشار است؛ هدف، خسته کردن است. خودشان گفتند: هدف، تغییر دادن نظام سیاسی و سازوکار سیاسی است.	هدف استکبار تهدید، فشار و تغییر نظام و سازوکار سیاسی است.	بیرونی
۳۹	رهبر انقلاب برای تحقق برخورد مدبرانه و خردمندانه با نظام استکبار، شناخت خصوصیات، عملکرد و جهت‌گیری‌های نظام استکباری را ضروری برشمردند و افزودند: بدون شناخت و درک صحیح خصوصیات نظام سلطه، برنامه‌ریزی حکیمانه برای مقابله با آن امکان‌پذیر نیست.	برخورد مدبرانه، خردمندانه و شناخت خصوصیات و عملکرد دشمن برای مقابله ضروری است.	بیرونی
۴۰	ایشان تأکید کردند: تهدید واقعی جهان، نیروهای شرآفرین دنیا از جمله رژیم جعلی اسرائیل و حامیان آن هستند.	شناخت منشأ تهدید	بیرونی
۴۱	دشمنان بر اساس اهداف شناخته‌شده آنها، این تبلیغات را در دستور کار خود قرار داده‌اند، اما نظام اسلامی بدون توجه به این تبلیغات و بر اساس هدف، راه و تدابیر مشخص، کار خود را انجام خواهد داد.	اهداف شناخت شده دشمن می‌-بایست مدنظر قرار گیرد.	بیرونی
۴۲	ایشان با اشاره به پیشرفت‌های چشمگیر علمی جمهوری اسلامی در عرصه‌های هسته‌ای، زیست‌فناوری، پزشکی و عرصه‌های دیگر افزودند: جوانان مؤمن این سرزمین، در اوج ناباوری دشمنان و به‌رغم همه کارشکنی‌های آنان، به پیشرفت‌هایی دست یافته‌اند که می‌تواند برای جوانان همه ملت‌های اسلامی، درس آموز باشد.	شناخت حوزه‌های کارشکنی دشمن	بیرونی

بیرونی	توجه دشمن به پیشرفت‌ها است پس تهدیدات نیز معطوف به همان نقاط است.	مطمئناً یک نقطه مورد نظر دشمنان پیشرفت کشور است که به ملت ما حالت خمودگی بدهند؛ یعنی همین شور و نشاط را خاموش کنند، این شعله را فروبشانند. نباید تسلیم این خواست مغرضانه و خصمانه دشمنان شد ... یکی از اصلی‌ترین عوامل تبلیغات گوناگون امپراتوری خبری دنیا همین است که جوانان ما را از تلاش و حرکت باز بدارد.	۴۳
بیرونی	ترندهای دشمن همیشگی و مختلف است.	... وضع اقتصادی کشور و نظام اقتصادی جوری باشد که در مقابل ترندهای دشمنان که همیشگی و به شکل‌های مختلف خواهد بود، کمتر آسیب ببیند و اختلال پیدا کند.	۴۴
بیرونی	شناخت شیوه‌های متداول غرب در سلطه بر دنیا توسط ملت، نخبگان و نظام باعث شده نتوانند بر ایران غلبه نمایند.	در طول این دورانی که غرب سیادت سیاسی بر دنیا داشته، شیوه‌های متداولی به کار برده؛ این شیوه‌ها را مکرر ملاحظه کردید: تهدید می‌کنند، جنگ‌آفرینی می‌کنند، ترور می‌کنند، کشتار می‌کنند، تطمیع می‌کنند، اختلاف افکنی می‌کنند. این‌ها شیوه‌های معروف و شناخته‌شده غرب در دوران سیادت دویست سیصد ساله‌اش است.	۴۵

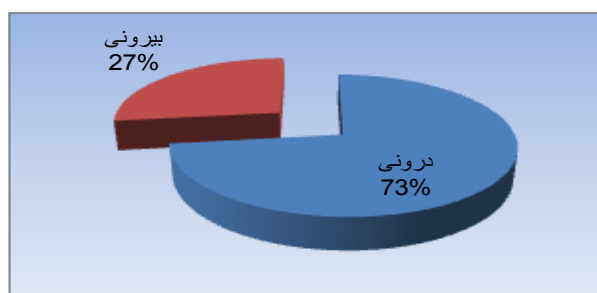
با توجه به جدول تحلیل محتوای بالا و تأمل و دقت نظر در بیانات مقام معظم رهبری شمای کلی زیر را می‌توان به‌عنوان الگو در شناخت تهدیدها ارائه نمود.

نمودار شماره ۱. الگوی تهدیدشناسی از منظر مقام معظم رهبری

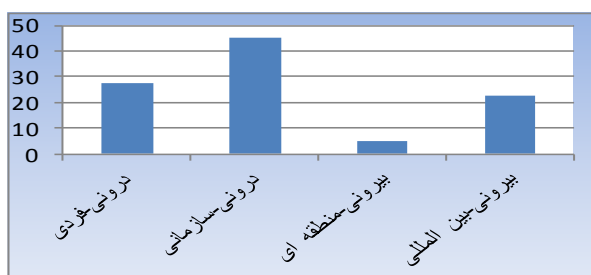

با توجه به نمودار بالا، سنجش فراوانی بیانات مقام معظم رهبری در مورد شناخت تهدیدها به این صورت خواهد بود:

نمودار شماره ۲. سنجش فراوانی تهدیدشناسی در ابعاد کلی

نمودار شماره ۳. سنجش فراوانی تهدیدشناسی بر اساس مؤلفه‌ها

بر اساس نمودار، مؤلفه‌ها و شاخص‌های درونی شناخت تهدید بیشترین درصد و مؤلفه‌ها و شاخص‌های بیرونی در مرتبه بعدی قرار دارند، البته به صورت ریزتر (نمودار شماره ۳) مؤلفه سازمانی و پس از آن به ترتیب مؤلفه فردی (حوزه درونی)، مؤلفه بین‌المللی و منطقه‌ای (حوزه بیرونی) قرار گرفته‌اند؛ بنابراین با توجه به آرا و اندیشه‌های مقام معظم رهبری در مورد شناخت تهدیدها و جهت‌گیری بیانات ایشان، شاخص‌های شناخت تهدیدها از منظر معظم‌له به شکل جدول زیر خواهد بود:

جدول شماره ۲. شاخص‌های شناخت تهدید از دیدگاه مقام معظم رهبری

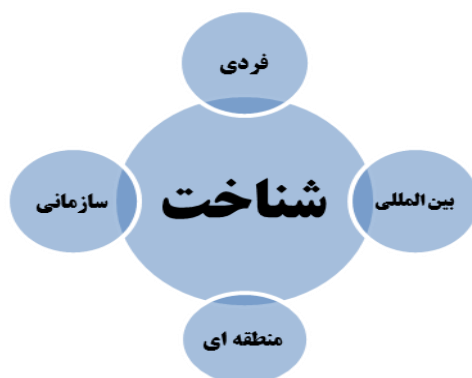
۱۳۹۲/۰۷/۲۲	بصیرت، دشمن‌شناسی، هوشیاری، دچار غفلت نشدن و خطا نکردن در شناخت دشمن	فردی	
۱۳۹۳/۰۵/۰۱ (۲)			
۱۳۹۳/۰۴/۱۶			
۱۳۹۱/۰۸/۱۰			
۱۳۹۱/۱۰/۱۹			
۱۳۹۰/۱۰/۱۹			
۱۳۹۲/۰۲/۱۶			
۱۳۹۱/۰۷/۲۴ (۳)			
۱۳۹۱/۰۷/۲۲			
۱۳۹۲/۰۱/۰۱			
۱۳۹۱/۰۵/۲۲			
۱۳۹۴/۰۲/۱۴			
۱۳۹۳/۰۹/۰۶			
۱۳۹۳/۰۲/۱۵			
۱۳۹۳/۰۵/۰۱			
۱۳۹۱/۰۹/۲۱			
۱۳۹۰/۰۵/۱۶			
۱۳۹۳/۰۴/۱۶			
۱۳۹۱/۰۲/۱۳	شناسایی صحیح ظرفیت‌های درونی کشور و استفاده خردمندانه از آنها همچنین شناخت نقاط ضعف و برطرف نمودن آنها	درونی	
۱۳۹۲/۰۶/۰۶			
۱۳۹۲/۰۱/۰۱	شناخت دشمن، هدف‌ها، ابزارها و شیوه‌های دشمنی	سازمانی	
۱۳۹۰/۰۵/۱۶			
۱۳۹۴/۰۳/۱۴			
۱۳۹۲/۰۷/۲۲			
۱۳۹۳/۰۵/۰۱ (۲)			
۱۳۹۱/۰۹/۲۱			
۱۳۹۴/۰۲/۱۴			
۱۳۹۳/۰۴/۱۶			
۱۳۹۱/۰۸/۱۰			
۱۳۹۱/۰۷/۲۴			
۱۳۹۱/۱۰/۱۹			
۱۳۹۰/۱۰/۱۹			
۱۳۹۲/۰۲/۱۶			
۱۳۹۲/۰۲/۰۹			
۱۳۹۱/۰۷/۲۴			
۱۳۹۲/۰۱/۰۱			
۱۳۹۳/۰۹/۰۶			
۱۳۹۱/۰۵/۰۳			
۱۳۹۲/۰۲/۰۹			
۱۳۹۴/۰۲/۱۴			
۱۳۹۲/۱/۱۹	مسئولیت سنگین عالمان دینی، نخبگان، دانشجویان و ضرورت آمادگی و هوشمندی مسئولان		
۱۳۹۱/۰۷/۲۴			
۱۳۹۱/۰۷/۱۹			

۱۳۹۲/۰۲/۰۹				
۱۳۹۱/۰۵/۲۲				
۱۳۹۳/۰۵/۰۱				
۱۳۹۲/۰۲/۰۹				
۱۳۹۳/۰۷/۲۶				
۱۳۹۱/۰۶/۲۸				
۱۳۹۱/۱۰/۱۹				
۱۳۹۱/۱۱/۲۸				
۱۳۹۲/۰۲/۱۶				
۱۳۹۴/۰۲/۱۴				
۱۳۹۳/۰۴/۱۶	منطقه‌ای	منطقه‌ای	بیرونی	
۱۳۹۲/۰۲/۰۹				نگاه هوشمندانه به صحنه درگیری‌های منطقه
۱۳۹۱/۰۷/۲۴				جدا نبودن کشور از مسائل منطقه
۱۳۹۳/۰۵/۰۱	بین‌المللی	بین‌المللی	بیرونی	
۱۳۹۲/۰۸/۲۹				شناخت استکبار و هدف‌ها، برنامه‌ها و سیاست‌ها، خصوصیات و جهت‌گیری‌ها
۱۳۹۲/۰۴/۰۵				
۱۳۹۲/۰۳/۰۸				
۱۳۹۱/۰۷/۲۴				
۱۳۹۱/۰۷/۱۹				
۱۳۹۲/۰۱/۰۱				
۱۳۹۲/۰۸/۲۹				
۱۳۹۱/۰۷/۲۲				
۱۳۹۲/۰۷/۲۲				
۱۳۹۲/۰۲/۰۹	توجه به کارشکنی، مانع‌تراشی و تبلیغات دشمن			
۱۳۹۳/۰۱/۰۱				
۱۳۹۰/۱۱/۱۰				
۱۳۹۱/۰۷/۲۲				
۱۳۹۲/۱۱/۱۹				
۱۳۹۱/۰۷/۲۴		شیوه‌های متداول و توطئه‌های شناخته‌شده دشمن		
۱۳۹۲/۰۲/۱۶				
۱۳۹۱/۰۵/۲۲				
۱۳۹۱/۰۶/۰۲				

با توجه به جدول‌ها و نمودارهای بالا و صرف‌نظر از سنجش فراوانی بیانات مقام معظم رهبری در ابعاد مختلف فردی، سازمانی، منطقه‌ای و بین‌المللی تهدیدها، آنچه در آرا و نظرات معظم‌له در موضوع تهدیدها و شناخت آنها قابل توجه است، مسئله مهم شناخت است که ایشان در فرمایش‌های خود توجه ویژه‌ای به این مقوله داشته و همواره

بر این موضوع تأکید فرموده‌اند؛ بنابراین می‌توان شناخت را به‌عنوان نقطه کانونی و محور شناخت تهدیدها در ابعاد مختلف از منظر رهبری عنوان و الگوی زیر را ترسیم نمود:

نمودار شماره ۴. محور و نقطه کانونی تهدیدشناسی در ابعاد مختلف از منظر مقام معظم رهبری

۴. نتیجه‌گیری

۴-۱. جمع‌بندی

اولویت و ارزشمندی امنیت برای مردم و حکومت و تعریف «صیانت از امنیت در قبال هرگونه از تهدید» به‌مثابه رسالت نخستین حکومت‌ها، دلالت بر آن دارد که «شناخت تهدیدها» و رسیدن به اصول و الگوهای که قابلیت تفسیر، تحلیل و درنهایت تجویز را داشته باشند، نه یک نیاز نظری صرف، بلکه ضرورتی حیاتی به شمار می‌آید که با منافع حیاتی هر حکومت در ارتباط است؛ بنابراین از آنجاکه همواره در شناسایی تهدید مشکل‌هایی وجود دارد و عینی یا ذهنی بودن موضوع و تشخیص تهدیدها از نظر افراد و دستگاه‌های مختلف متفاوت است در این تحقیق تلاش شد با بهره‌گیری از نظرات و اندیشه‌های مقام معظم رهبری، دیدگاه‌های ایشان به‌عنوان الگویی قابل استفاده ارائه گردد. در این الگو، بحث شناخت تهدیدها به دو حوزه کلی درونی و بیرونی تقسیم شد که در حوزه درونی ابعاد فردی و سازمانی و در حوزه بیرونی ابعاد منطقه‌ای

و بین‌المللی احصا گردید. در حوزه درونی - فردی مؤلفه‌های بایدها، نبایدها و بصیرت به دست آمد که مهم‌ترین شاخص‌های آن توکل و اعتماد به خدا، شناخت، دشمن‌شناسی و هوشیاری می‌باشند. در حوزه درونی - سازمانی نیز مؤلفه‌های الزام‌ها، اولویت‌ها و امکانات (ظرفیت‌ها) تحصیل شد که شاخص‌های مهم این بخش نیز بر شناخت دشمن در ابعاد مختلف (پیشینه، هدف‌ها، ابزار، رفتار، منطبق و...)، پیش‌بینی، تحلیل، ذهن‌خوانی، محاسبه عقلائی و واقع‌بینی همراه با طراحی، برنامه‌ریزی، بهره‌گیری از ظرفیت ملت، عالمان دینی و نخبگان در عرصه‌های مختلف متمرکز است. در حوزه بیرونی - منطقه‌ای نیز مؤلفه‌های جدا نبودن از مسائل منطقه و نگاه هوشمندانه و حکیمانه به محیط احصا شد که اصلی‌ترین شاخص‌های آنها بر موضوع شناخت پیرامون، زمینه‌ها و فرصت‌ها همچنین صحنه‌های درگیری، وضعیت کشورهای موردتهاجم و زمینه‌های ایجاد اختلاف متمرکز هستند درنهایت، در حوزه بیرونی - بین‌المللی نیز مؤلفه‌های شناخت استکبار، تأمل در واقعیت‌های جهانی و ظرفیت‌ها به دست آمد که شاخص‌های شناخت هدف‌ها، برنامه‌ها، سیاست‌ها، خصوصیات، عملکرد، جهت‌گیری و شیوه‌های متداول و توطئه‌های شناخته‌شده دشمن به همراه همیشگی و مختلف بودن تهدید و استفاده از ظرفیت نخبگان جهان اسلام از محوری‌ترین شاخص‌های این بخش محسوب می‌گردند.

با توجه به منویات مقام معظم رهبری، تهدیدشناسی مستلزم توکل و اعتماد به خدا و پس از آن شناخت در ابعاد فردی، سازمانی، منطقه‌ای و بین‌المللی است؛ زیرا شناخت درست است که امکان تشخیص به‌موقع بایدها، نبایدها، الزام‌ها، اولویت‌ها، امکانات و ظرفیت‌ها را در حوزه تهدیدها برای افراد جامعه، مسئولان و مجریان حوزه امنیت فراهم می‌نماید؛ بنابراین این مهم و نگاه همیشگی به تدابیر مقام معظم رهبری همواره باید از سوی ملت، مدیران، مسئولان و تحلیلگران امنیت کشور مورد توجه قرار گیرد تا امنیت در کشور برقرار و تهدیدها به‌موقع شناسایی و مدیریت گردند.

۲-۴. پیشنهادها

شناخت تهدیدها مستلزم درک شرایط محیطی است و این درک در پی تلاش و اهتمام جدی و توأم با همراهی و همدلی ملت در برابر تهدید حاصل خواهد شد. با توجه به شرایط محیطی نظام ج.ا.ایران در داخل و خارج به نظر می‌رسد توجه به راهکارهای زیر می‌تواند در این راه مؤثر واقع شود:

- (۱) معنانشناسی و نشانه‌شناسی از تهدید و سمت‌وسوی آن،
- (۲) تهیه نقشه راه بر اساس فرمایش‌ها، تدابیر و فرمان‌های رهبر معظم انقلاب اسلامی،
- (۳) آینده‌پژوهی تهدید به مفهوم درک و تجسم محیط پیش‌رو،
- (۴) تبارشناسی راهبردها با هدف یافتن شکاف‌ها و گسست‌های احتمالی.

فهرست منابع

۱. منابع فارسی

۱. آجیلی، هادی و روح... قاسمی (بهار ۱۳۹۴)، «نقش اتاق‌های فکر آمریکا و انگلیس در ترویج راهبرد اسلام‌هراسی»، *فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج*، شماره ۶۶.
۲. اپتر، دیوید و آندریین، چارلز (۱۳۸۰)، *اعتراض سیاسی و تغییر اجتماعی*، ترجمه محمدرضا سعیدآبادی، تهران، پژوهشکده مطالعات راهبردی.
۳. افتخاری، اصغر (۱۳۸۱)، *مراحل بنیادین اندیشه در مطالعات امنیت ملی*، تهران، پژوهشکده مطالعات راهبردی.
۴. افتخاری، اصغر (۱۳۸۵)، *کالبدشکافی تهدید*، تهران، دافوس سپاه پاسداران، مرکز مطالعات دفاعی و امنیت ملی.
۵. افتخاری، اصغر و نهازی، غلامحسین (۱۳۹۰)، «امنیت عمومی در اندیشه و بیانات مقام معظم رهبری»، *فصلنامه دانش اجتماعی*، سال دوازدهم، شماره دوم.
۶. یوزان، باری (۱۳۷۸)، *مردم، دولت‌ها و هراس*، ترجمه ناشر، تهران، پژوهشکده مطالعات راهبردی.
۷. بیانات مقام معظم رهبری، قابل دست‌یابی در: www.khamenei.ir
۸. پوستین‌چی، زهره و محمدبالازاده (زمستان ۱۳۹۲)، «تأثیر دیپلماسی عمومی آمریکا بر امنیت ج.ا.ایران»، *فصلنامه راهبرد دفاعی*، سال یازدهم، شماره ۴۴.
۹. تاجیک، محمدرضا (۱۳۷۹)، *مدیریت بحران*، تهران، فرهنگ گفتمان.
۱۰. تاجیک، محمدرضا (۱۳۸۱)، *مقدمه‌ای بر استراتژی‌های امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران*، تهران، مرکز بررسی‌های استراتژیک ریاست جمهوری.
۱۱. راجردی، ویمر و آردومینیک، جوزف (۱۳۸۴)، *تحقیق در رسانه‌های جمعی*، ترجمه کاووس سیدامامی، تهران، سروش و مرکز تحقیقات مطالعاتی و سنجش برنامه‌های.
۱۲. رفیع‌پور، فرامرز (۱۳۸۴)، *تکنیک‌های خاص تحقیق در علوم اجتماعی*، تهران، شرکت سهامی انتشار.
۱۳. ساوه‌دودی، مصطفی و علیرضا تنهایی (پاییز ۱۳۹۳)، «گروه‌های تکفیری؛ اهداف، ریشه‌ها و مقاصد در اندیشه رهبری»، *فصلنامه مطالعات بین‌رشته‌ای دانش راهبردی*، شماره ۱۶.
۱۴. عبدا... خانی، علی (۱۳۸۷)، *تهدیدات امنیت ملی*، تهران، مؤسسه ابرار معاصر تهران.
۱۵. کرپیندورف، کلوس (۱۳۷۸)، *تحلیل محتوا*، ترجمه هوشنگ نایی، تهران، نشر سروش.
۱۶. گار، تد رابرت (۱۳۷۷)، *چرا انسان‌ها شورش می‌کنند*، ترجمه علی مرشدی‌زاد، تهران، پژوهشکده مطالعات راهبردی.
۱۷. ماندل، رابرت (۱۳۷۷)، *چهره متغیر امنیت ملی*، ترجمه ناشر، تهران، پژوهشکده مطالعات راهبردی.
۱۸. مرادیان، محسن (۱۳۸۹)، *مبانی نظری امنیت*، تهران، دانشکده علوم و فنون فارابی.

۲. منابع انگلیسی

1. Waever, Ole and et.al (1993), *Identity, Migration and New Security Agenda in Europe*, London, Pinter.

